

6 adviezen Water & Bodem als basis

1. Houd ruimte rondom de primaire keringen (lock ins voorkomen) en biedt zo garantie op veiligheid als randvoorwaarde voor transitie vanaf nu
2. Bouw (klimaat)adaptief
3. Maak volwaardige afweging bij keuzes RO (lifecyclecosts / B&O / verzekering / ...)
4. Onderscheid bestaand gebruik en ontwikkeling ("ontwikkelen = verbeteren")
5. Werk zowel aan korte, middellange als lange termijn
6. Gebruik natuurlijke mechanismen als basis voor keuzes RO en onderscheid daarbij Ruimtelijke Inrichting van Ruimtelijke Ordening

Voorafgaand aan bovenstaande 6 adviezen de notie: 'Technisch kan alles' maar technische oplossingen hebben een prijskaartje. Zolang we voldoende geld hebben en bereid zijn te betalen kunnen we de negatieve en kostenverhogende gevolgen van suboptimale keuzes in de ruimtelijke ordening ten aanzien van de ontwikkeling van functies oplossen.

Vervolgens de volgende 6 adviezen:

1. De waterveiligheid is een cruciale randvoorwaarde voor al onze landgebruiksfuncties. Veel van onze bestaande functies en van het opgebouwde kapitaal in Nederland bevindt zich op overstroombare plekken, die we nog heel lang zullen willen blijven beschermen tegen overstroming. Dan is ruimte voor uitbreidingen en aanpassingen rondom de primaire keringen cruciaal. We weten niet precies hoe snel klimaatverandering en zeespiegelstijging zal leiden tot verdere versterkingsnoodzaak, maar weten wel dat dat nodig zal zijn. Door de waterveiligheid van bestaande functies op deze manier langdurig te blijven beschermen creëren we ruimte om tegelijkertijd steeds vaker ruimtelijke keuzes te maken die minder of niet hoeven te leunen op primaire keringen als randvoorwaarde. Een transitie dus die vanaf nu moet beginnen.
2. Als we bouwen moeten we dat, zeker op plekken die kwetsbaar zijn voor overstroming of wateroverlast, zo veel mogelijk doen op een adaptieve, flexibele en aanpasbare manier. Bouwen op suboptimale locaties geredeneerd vanuit bodem & water zal daarbij substantieel meer randvoorwaarden moeten opleveren en eisen stellen aan de inrichting op die plek, dan bouwen op een plek die qua water & bodem locatie optimaler is.
3. Daarbij moeten we veel meer dan tot op heden gebruikelijk is een volwaardige afweging maken, wat betreft de kosten. Het gaat dus niet alleen om het rond rekenen van het bouwproject tot de verkoop van de nieuwe woningen (door de projectontwikkelaar) aan de nieuwe eerste bewoners. Ook de meerkosten van bouwen op een suboptimale locatie, gedurende de gehele lifecycle van die nieuwbouw, moeten meegenomen worden in de afwegingen vooraf. Zijn we ook bereid om die hogere beheer en onderhoudskosten van bijvoorbeeld een verzakkende wijk, gebouwd op een slappe bodem, te betalen dan hebben we dat aan de voorkant wel meegenomen en moeten we ook zorgen dat we op een goede manier omgaan met het verdelen van die kosten en risico's. Dat moet niet afgewenteld worden op de maatschappij, maar aan de voorkant bij de locatiekeuze geregeld worden.
4. Door de ontwikkeling centraal te stellen kunnen we ook de ontwikkeling als motor benutten voor een beweging naar een steeds klimaatbestendiger leefomgeving. We introduceren daarmee het credo: 'ontwikkelen is verbeteren' Bestaande functies aanpassen of veranderen is nu eenmaal veel moeilijker. Door bij ontwikkeling van bouwen¹, landbouw of natuur steeds vaker keuzes te maken die vanuit water & bodem geredeneerd de juiste keuze zijn, bewegen we door de ontwikkeling toe naar een steeds klimaatbestendiger leefomgeving. Dat vraagt om lange termijn keuzes bij iedere ontwikkeling en een verplichte goede en stevige uitleg als er toch gekozen worden voor middellange of zelfs korte termijn oplossingen qua locatie.

¹ Bouwen is hier breed geïnterpreteerd, dus niet alleen woningbouw, maar ook de ontwikkeling van datacentra, industrie, bedrijventerreinen, zonneparken, windparken, etc...

5. Tegelijkertijd moeten we de korte en middellange termijn keuzes niet veroordelen, want die worden vaak ingegeven door zeer relevante en valide argumenten en urgentie die speelt in het nu. Daarbij moeten we bij de minder optimale keuzes wel zwaar inzetten op een klimaat adaptieve en flexibele inrichting om de gevolgen van een suboptimale locatiekeuze te corrigeren.
6. Bodem & water sturend gaat over Ruimtelijke Ordening en inzet op een lange termijn perspectief waarbij de klimaatbestendigheid toeneemt door locatiekeuzes te maken, geleid door natuurlijke mechanismen die nu eenmaal samenhangen met bodem & water. Daarnaast leunen we nog lange tijd (zeker in de bestaande wijken en steden) op ruimtelijke inrichting, die ook steeds klimaat adaptiever moet worden.

RUIMTELIJKE ORDENING VOLGENS 5 NATUURLIJKE MECHANISMEN:		
MECHANISME	DOELSTELLING	CRITERIA
1 Hoog → Laag	→ Waterveiligheid:	Bouw klimaatbestendig en voldoende buiten bereik van zee, meer, rivier of beek
2 Stabiel → Slap	→ Omgaan met bodemdaling:	Bouw op stabiele grond of bouw aangepast of tijdelijk
3 Voedselarm → Voedselrijk	→ KRW / Ecologie / Biodiversiteit:	Plaats kwetsbare natuur bovenstrooms en landbouw benedenstrooms & cluster functies die dezelfde waterkwaliteit vragen
4 Zoet → Zout	→ Watervraag / -beschikbaarheid	Nieuwe watervragers zijn zelfvoorzienend, bestaande watervragers zijn dat ook steeds meer
5 Droog → Nat	→ Wateroverlast beperken	Bouw niet in de laagste delen van je gebied en stimuleer daar schade extensief grondgebruik

Als we water & bodem sturend willen laten zijn in de Ruimtelijke Ordening dan hanteren we daarbij de volgende 5 natuurlijke mechanismen:

- Hoog → Laag: Dat mechanisme gaat over waterveiligheid. Als we de keuze hebben om kunnen creëren om voldoende buiten het bereik van zee, meer, rivier of beek te bouwen, dan zijn er goede argumenten om dat ook te doen en moet er een steeds betere uitleg zijn als we die keuze niet maken; Hoog → Laag speelt vooral bij de ontwikkeling bouwen, maar is ook relevant bij het klimaatbestendiger maken van bestaande wijken en steden;
- Stabiel → Slap: Ook dit mechanisme speelt vooral bij bouwen en bestaande wijken en steden. Stabiel → Slap gaat over de voorkeur om op stabiele bodem te bouwen en als daar niet voor wordt gekozen dat ook steeds nadrukkelijker uit te leggen. Bij de suboptimale keuze om te bouwen op slappe bodem is het vervolgens ook de vraag op welke wijze door aangepaste bouw of tijdelijke bouw. De negatieve effecten van keuzes van nu weg te nemen en afwenteling naar de toekomst te voorkomen;
- Voedselarm → Voedselrijk: speelt bij de ontwikkeling van en ook bij de bestaande functies landbouw en natuur. Het speelt vooral bij de positionering van de landbouw en natuur ten opzichte van elkaar in een watersysteem waarin water nu eenmaal van boven naar beneden stroomt. Voedselarm → Voedselrijk gaat over de natuurlijke omstandigheden die verschillende grondsoorten nu eenmaal hebben als uitgangsondities voor landbouw, dan wel natuur. Natuurdoelen moeten overeen komen met die uitgangsondities en kwetsbare natuur plaatsen we bij voorkeur bovenstrooms in een watersysteem zodat aan het benedenstroomse watersysteem minder eisen hoeven te worden gesteld;
- Zoet → Zout: gaat over de watervraag en waterbeschikbaarheid. Het liefste hebben we op plekken in het watersysteem die van nature zoute of zilte condities hebben, ook gebruiksfuncties die daarmee om kunnen gaan en niet voor hun bestaanszekerheid zijn aangewezen op de aanvoer van zoet water van elders. Zoet → Zout speelt bij bestaande landbouw- en natuurfunctie en bij de ontwikkeling van die functies

- Droog → Nat: speelt bij alle bestaande gebruiksfuncties en ook bij de ontwikkelingen bouwen, landbouw en natuur. Droog → Nat gaat over wateroverlastrisico's. De risico's op wateroverlast zijn het laagste als we in de laagste delen van onze watersystemen gebruiksfuncties hebben die kunnen omgaan met tijdelijke natte omstandigheden. Vaak komt dit overeen met extensievere vormen van landgebruik of natuur met natuurdoelen die kunnen omgaan met periodieke inundatie met water dat afkomstig is uit de hogere delen van een watersysteem, gegeven de gebruiksfuncties die daar voorkomen.

4 Voorkeursreeksen Water & bodem als basis

"Ontwikkelen is verbeteren" → Juiste functie (op termijn) op de juiste plek

De natuurlijke mechanismen kunnen vertaald worden naar voorkeursreeksen voor de ontwikkeling van de functies "Bouwen, Landbouw en natuur". Deze voorkeursreeksenbenadering kan ook op de ontwikkeling van bestaand gebruik worden toegepast.

Daarbij geldt dat je bij voorkeur keuzes zou moeten willen maken die overeen komen met criteria die genoemd worden aan de linkerkant van de reeksen. Die keuzes zorgen namelijk per definitie voor minder of geen afwenteling naar de toekomst. Dergelijke keuzes zijn dan keuzes voor de lange termijn die water & bodem daadwerkelijk (meer) sturend maken in de Ruimtelijke Ordening.

Door te werken volgens deze voorkeursreeks benadering en steeds nadrukkelijker uitleg te eisen bij keuzes aan de rechterkant van de reeksen, worden toekomstbestendige lange termijn keuzes gestimuleerd. En uiteindelijk leidt dat tot: "De juiste functie vaker op de juiste plek" en een klimaatbestendiger leefomgeving.

Hierbij is het uitdrukkelijk niet de bedoeling om keuzes aan de rechterkant van de reeks te willen verbieden. Soms blijven die noodzakelijk en verdedigbaar. Oplossingen in ruimtelijke inrichting en aanvullende randvoorwaarden qua aanleg kunnen en moeten dan wel veel oplossen.